Bijlage Kamerbrief: Nederlandse inzet niet-militaire steun 2027-2029

In deze bijlage wordt de Nederlandse inzet voor niet-militaire steun aan Oekraïne in de periode 2027 t/m 2029 nader toegelicht. Hierbij zijn de uitgangspunten en onderdelen zoals wettelijk vereist gesteld in Comptabiliteitswet artikel 3.1 (CW 3.1) geïntegreerd.

De budgettaire verdeling van de niet-militaire steun aan Oekraïne is hieronder inzichtelijk gemaakt. De inzet bestaat uit de inzet van de middelen die zijn gereserveerd in het Coalitieakkoord en bij miljoenennota 2027 zijn overgeheveld van de Aanvullende Post. Tevens bevat onderstaande verdeling de inzet van de EUR 327 miljoen zoals aanvullend gereserveerd op de BHOS-begroting 2027 en enkele technische herschikkingen. Dit wordt budgettair technisch verwerkt bij de 1e suppletoire begroting 2027.

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**	**Cum.**
Inzet via de BHOS-begroting:				
Internationale Financiële instellingen				
EBRD	60	50	46	156
EIB	10	10	5	25
Wereldbank	60	46	40	146
Energie & water				
Ukraine Energy Support Fund (UESF)	60,5	0	0	60,5
In-kind energiesteun via RVO	25	15	15	55
Vereniging Nederlandse drinkwaterbedrijven	0	4	4	8
Bedrijfsleven				
Ukraine Partnership Facility en DGGF	60	38	38	136
Faciliteit Exportkredietverzekering (EKV)	8,5	5,5	5,5	19,5
Industrial Ramstein	10	0	0	10
Sociaal-maatschappelijke ontwikkeling en stabiliteit				
Humanitaire hulp	12	10	9	31
Opsporing ontvoerde kinderen (UNDP)	1	1	1	3
Versterking lokaal bestuur	9	12	13	34
Geestelijke en psycho-sociale zorg	7	9,5	9,5	26
Vrouwenrechten	0	2	2	4
Reserve BHOS-begroting t.b.v. acute noden	**37**	**189**	**209**	**435**
Inzet via de BZ-begroting				
Humanitaire ontmijning	10	10	10	30
Democratie, rechtsstaat en hervormingen	6	7	7	20
Herstel cultureel erfgoed	1	1	1	3
Inzet via de I&W-begroting				
Water- en spoorwegsamenwerking	3	0	0	3
Totaal beschikbare niet-militaire steunbudgetten (inc. reserve)	**380**	**410**	**415**	**1.205**

Economische veerkracht en ontwikkeling

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
Inzet via de BHOS-begroting:			
Internationale Financiële instellingen (IFI's):			
EBRD	60	50	46
EIB	10	10	5
Wereldbank	60	46	40

Inzet via de internationale financiële instellingen (IFI's)

- Door steun aan Oekraïne-fondsen van de internationale financiële instellingen draagt Nederland bij aan het verlichten van de Oekraïense noden die ontstaan zijn door de Russische agressie. De banken zetten zich in op de prioriteiten die voortkomen uit de *Rapid Damage Needs Assessment* (RDNA), waarin de Oekraïense autoriteiten, de Wereldbank, de Europese Commissie en de Verenigde Naties gezamenlijk periodiek de schade in Oekraïne en de daarbij behorende wederopbouwnoden in kaart brengen. De grootste noden blijken hieruit op energie en infrastructuur te zitten, twee sectoren die hard worden geraakt door de Russische agressie.

De beleidsinstrumenten en -kanalen die worden ingezet om de hiervoor geschetste doelstelling te bereiken zijn in ieder geval:

- *European Bank for Reconstruction and Development* (EBRD): sinds de start van de Russische invasie in Oekraïne, heeft de EBRD ruim EUR 10 miljard geïnvesteerd in Oekraïne. Daarmee is het de grootste institutionele investeerder in Oekraïne. Het versnellen van de wederopbouw en het herstel van Oekraïne blijft een topprioriteit voor de EBRD. De inspanningen van de EBRD om inclusieve en duurzame wederopbouw te ondersteunen, zijn cruciaal om het land op het pad van economische stabiliteit en groei op de lange termijn te helpen. De EBRD heeft meerdere fondsen waaraan donoren kunnen bijdragen, zoals het *Crisis Response Special Fund*, *Ukraine FIRST* en andere thematische fondsen. Voor de jaren 2027-2029 is een Nederlandse bijdrage van cumulatief EUR 196 miljoen aan de EBRD voorzien.
- Wereldbank: de Wereldbank is een vitale speler in de steun aan Oekraïne, omdat het op grote schaal projecten kan financieren die bijdragen aan de weerbaarheid van de Oekraïense economie, wederopbouw en het creëren van banen. Nederland is een belangrijke donor voor de brede wederopbouw-inzet (o.a. woningen, scholen en ziekenhuizen) die de Wereldbank doet in het kader van het *Ukraine Relief, Recovery, Reconstruction & Reform Trust Fund* (URTF). Daarnaast heeft de Wereldbank een crisisfaciliteit gecreëerd, het *Special Program for Ukraine Recovery* (SPUR), waaraan landen ook kunnen bijdragen. Nederland heeft zich ingezet voor een nieuwe crisisfaciliteit vanwege de *multiplier* van 3 van SPUR. Voor de jaren 2027-2029 is een Nederlandse bijdrage van cumulatief EUR 146 miljoen aan de Wereldbank voorzien.
- Europese Investeringsbank (EIB): De EIB werkt via het *EU for Ukraine* (EU4U) Fonds aan het herstellen van de meest urgente infrastructuurbehoeften van Oekraïne en het ondersteunen van de economie. Het fonds faciliteert de uitvoering van zowel publieke als private sectorprojecten voor de wederopbouw van kritieke gemeentelijke infrastructuur, ook dicht bij de frontlinie, en verbetert de toegang tot financiering voor ondernemers. Er is een nieuwe cumulatieve bijdrage van EUR 25 miljoen voorzien in de jaren 2027-2029.

Doelmatigheid & doeltreffendheid

- Doordat de IFI's al decennialang in Oekraïne actief zijn, zijn zij in staat om projecten te identificeren die bijdragen aan de weerbaarheid van de Oekraïense economie. De IFI's zijn een bijzonder doeltreffend en doelmatig kanaal voor niet-militaire steun aan Oekraïne, vanwege de schaal waarop ze actief zijn, het type financiering dat ze verstrekken en de coördinatie onderling, met donorlanden en met de Europese Commissie.
    - Schaal: doordat veel landen bijdragen aan de fondsen van de IFI's, kunnen zij op grote schaal actief zijn in Oekraïne. De uitdagingen in Oekraïne zijn dusdanig groot (bijv. op gebied van infrastructuur, energie en water) dat individuele donoren niet de expertise, schaalgrootte en implementatiecapaciteit hebben om dit alleen te doen. Sinds het begin van de oorlog spelen de IFI's hierin een essentiële rol.
    - Type financiering: door de donorbijdragen aan de fondsen van de IFI's kunnen de IFI's meerdere vormen van financiering verstrekken, afhankelijk van wat er nodig is. Donormiddelen kunnen bijvoorbeeld worden ingezet als gift zodat vernietigd materieel kan worden aangekocht. Daarnaast stellen donorbijdragen de IFI's ook in staat om in moeilijke omstandigheden op grote schaal leningen aan bedrijven of (lokale) overheden te verstrekken, waardoor het geld zichzelf in essentie altijd terugverdient. De IFI's hebben daarnaast andere financieringsinstrumenten die ze kunnen inzetten, zoals garanties, oorlogsschadeverzekeringen of directe investeringen in bedrijven.
    - Coördinatie: doordat de IFI's hun activiteiten onderling coördineren, worden de noden in Oekraïne zo efficiënt mogelijk aangepakt en worden duplicaties in de inzet van de beschikbare middelen voorkomen. De IFI's zijn onderdeel van overlegstructuren zoals het *Ukraine Donor Platform* die expliciet als doel hebben om elkaar te informeren over lopende initiatieven en het vermijden van overlap tussen projecten. Bovendien is ook de Oekraïense absorptiecapaciteit beperkt, het centraliseren van de steun via IFI's biedt dus ook in dat opzicht voordelen aan Oekraïne.

Monitoring en evaluatie

- De IFI's hebben zich in de afgelopen jaren bewezen als betrouwbare partners als het gaat om monitoren en evalueren van het besteden van middelen en het uitvoeren van projecten. Er worden jaarlijks rapportages uitgebracht over fondsen met de vooruitgang op de projecten waaraan de banken hebben bijgedragen. Daarnaast maken de evaluatiediensten van de verschillende banken periodieke (thematische) evaluaties van de effectiviteit en doelmatigheid van de inzet van de banken in Oekraïne.
- Los van deze officiële rapportagemomenten is er veelvuldig contact tussen de IFI's en vertegenwoordigers van het ministerie van Buitenlandse Zaken en het ministerie van Financiën

om elkaar op de hoogte te houden van de stand van zaken omtrent de voortgang van de projecten.

Energie & water			
Ukraine Energy Support Fund (UESF)	60,5		
In-kind steun via RVO	25	15	15
VEI	-	4	4

Energie

- Door aanhoudende Russische aanvallen op de energie-infrastructuur in Oekraïne, zijn de noden in de energiesector enorm en de gevolgen voor de bevolking en de economie desastreus, zoals ook duidelijk naar voren komt in de RDNA. Daarom blijft de inzet op energie een kernonderdeel van de Nederlands steun en een belangrijk doel van het Nederlandse steunbeleid.
- Naast de (grote) energiesteun die via IFI's geleverd wordt, levert Nederland steun aan het Ukraine Energy Support Fund (UESF), beheerd door de Energy Community Secretariat (ECS). Dit fonds levert energiegoederen aan Oekraïne voor urgent herstel van beschadigde energie-infrastructuur. Nederland draagt in 2027 EUR 60,5 miljoen bij. Hiervan zal reeds in 2026 EUR 40 miljoen verplichtingenbudget worden gecommitteerd om sneller een bijdrage aan UESF te te kunnen doen. UESF is naast de in-kind steun de snelste route gebleken om de urgente energienoden te verlichten. Naast het adresseren van de grootste acute noden legt het UESF inmiddels ook sterk de nadruk op de bredere wederopbouw van de Oekraïense energie-infrastructuur.
- is deze steun bedoeld voor het uitvoeren van urgente reparaties, het leveren van (reserve) energiemateriaal, het financieren van gasaankopen en in-kind leveringen via (Nederlandse) marktpartijen, zoals generatoren, transformatoren en gasmateriaal. Ook zet Nederland in op decentralisatie en verduurzaming van de Oekraïense energiesector om private investeringen te stimuleren en hervormingen in de sector te bevorderen. Ook bij een staakt-het-vuren zal de vraag naar energiesteun groot blijven. In dit scenario zal er een grote verschuiving plaatsvinden van het dekken van urgente energienoden naar het weerbaar (decentraal) en duurzaam maken van het energiesysteem. Deze doelen worden bereikt via de volgende beleidsinstrumenten en kanalen:
    - Een deel van de energiesteun verloopt via de IFI's (EBRD, WB en EIB - zie hierboven).
    - Bilateraal draagt Nederland bij met de gerichte aankoop (*in-kind*) van energiegoederen via RVO, zoals ontmantelde gasinstallaties van de NAM in Groningen en transformatoren t.b.v. elektriciteitscentrales. Gezien de grote behoefte van Oekraïne en de leveringsmogelijkheden vanuit Nederland wordt de in-kind steun opgeschaald naar EUR 25 miljoen per jaar. Met dit programma worden vraag en aanbod op een doeltreffende en doelmatige manier met elkaar in verbinding gebracht.

Doelmatigheid en doeltreffendheid

In-kind
Oekraïne heeft grote behoefte aan directe leveringen van goederen ter herstel van de energie-infrastructuur. Voor Oekraïne is het niet mogelijk zelf alle nodige goederen in te kopen, zowel financieel als qua beschikbare capaciteit. Nederlandse *in-kind* energiesteun springt hierop in en laat vraag en aanbod vanuit Oekraïne en Nederland samenkomen. De *in-kind* steun is een aan beide kanten gewaardeerd en efficiënt instrument gebleken om bij te dragen aan het verlichten van de energienoden. De bijdragen voorzien op een directe manier in een urgente behoeftestelling vanuit Oekraïne en dragen bij aan *early recovery* van een strategische prioriteit zoals de energie-infrastructuur. Dit is van belang voor het draaiend houden van de Oekraïense samenleving en is een belangrijke aanvulling op de andersoortige bijdragen die Nederland in dit kader levert.

UESF
UESF staat in de donorgemeenschap bekend als het snelste instrument na in-kind leveringen. Het fonds kan met hun inkoopprocessen sneller inspelen op ontstane behoeftes dan IFI's die relatief trager zijn gezien de bureaucratische, interne processen van de organisaties. Daarnaast zijn IFI's vaker betrokken bij grootschalige projecten of projectontwikkeling, terwijl UESF rechtstreeks

goederen en diensten levert aan energiebedrijven die beschadigde infrastructuur herstellen en de continuïteit van de energievoorziening waarborgen.
De organisatie heeft in tegenstelling tot veel IFI's geen beperkingen op werken met fossiele brandstoffen en private bedrijven. Ook het oormerken voor zwaar getroffen steden als Kharkiv kan in deze worden overwogen. Omdat kolen- en gascentralecapaciteit het snelst hersteld kan worden en de grootste bijdrage aan de energievoorziening kan leveren, kunnen we het doel bereiken van zoveel mogelijk impact behalen met de gedane investeringen.
Het Ukraine Energy Support Fund is zeer flexibel. Zo kunnen er ook afspraken worden gemaakt over het definitief bepalen van de inzet en kunnen we ook voorafgaand aan onze donatie nog afstemmen over de meest effectieve inzet. Het Oekraïense ministerie van Energie is bovendien positief over het fonds en dringt er ook specifiek op aan om bijdragen naar dit fonds te laten verlopen.

Monitoring en evaluatie
De partnerorganisaties hebben gedegen monitoring en evaluatiemechanismen ingebouwd om de voortgang van de interventies te volgen. Door nauw contact vanuit het ministerie van Buitenlandse Zaken met de Oekraïense overheid en de partnerorganisaties, en door internationaal overleg in het *Ukraine Donor Platform* en de *Energy Coordination Group*, worden de noden en de voortgang goed gemonitord en waar nodig bijgestuurd.

Watersector
- Het programma in Oekraïne bestaat uit vier elementen: investeringen in automatisering en operationele efficiëntie; technische assistentie door Nederlandse experts; uitvoeren van haalbaarheidsstudies voor grootschalige investeringen in infrastructuur; en het opzetten van een nationaal trainingscentrum voor lokale experts werkzaam in de drinkwater en sanitatie sector. Gezien de stijgende noden op het gebied van water en de Nederlandse expertise op dit gebied, is besloten een nieuwe bijdrage aan dit programma te doen uit het thans voorliggende steunpakket. Voor 2028 en 2029 is een bijdrage van EUR 4 miljoen per jaar voorzien. Tot dusverre hebben o.a. 205.000 mensen toegang gekregen tot schoon drinkwater en 200.000 mensen tot sanitaire voorzieningen. Daarnaast zijn 17 trainingsonderwerpen geïdentificeerd en hebben verschillende kennismissies naar Nederland plaatsgevonden, zijn meer dan 45 trainingen afgerond en meer dan 100 trainers getraind. Het programma maakt gebruik van Nederlandse opleidingsinstituten. Tot slot is ter waarde van EUR 12 mln aan investeringen gedaan, zoals materiaal voor spoedreparaties, energiezuinige pompen, installaties voor zonne-energie, processen voor water- en rioolwaterzuivering, kantoorinrichting voor de drinkwaterbedrijven en laboratoriumapparatuur.
- Tevens wordt via dit programma samengewerkt met Nederlandse private bedrijven, ter ondersteuning en herstel van de drinkwatersector. Dit betreft samenwerking op o.a. het gebied van opstellen van lange termijn investeringsplannen, het begeleiden van zonne-energieprojecten, het leveren van asset management software, het leveren van trainingen voor capaciteitsopbouw en als leverancier voor het leveren van materialen en installaties.

Doelmatigheid & doeltreffendheid
- VEI is een belangrijke Nederlandse partner op het internationale water en sanitatie-beleid. Zij is o.a. penvoerder van het WaterWorX programma, waarbij Nederlandse drinkwaterbedrijven zich richten op langjarige samenwerking met collega-drinkwaterbedrijven wereldwijd, middels peer-to-peer partnerschappen. De afgelopen jaren heeft VEI een professionele relatie opgebouwd met de Vodokanals en andere relevante stakeholders in Oekraïne, waaronder met de sectororganisatie voor Vodokanals.
- Door te investeren in het vergroten en versterken van de capaciteiten van de Oekraïense Vodokanals zijn de kosten laag. Eigenaarschap en duurzaamheid van de interventies zijn gewaarborgd, omdat de Vodokanals bestaande organisaties zijn, met het mandaat voor het leveren van drinkwater en sanitaire voorzieningen en dus hun werk voortzetten na afronding van de projectinterventie. De ingrepen zijn erop gericht om de water- en sanitatie-diensten te continueren en de Vodokanals efficiënter te maken door de systemen te moderniseren. De lange termijn investeringsplannen en de daaraan verbonden haalbaarheidsstudies, vormen,

zodra de oorlog is beëindigd, een goed startpunt voor het herstel van grootschalige infrastructuur aan de hand van *Build Back Better*-principes.

Monitoring en evaluatie

- Hert ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een langdurige en positieve samenwerking met VEI waar het gaat om hun capaciteit om te plannen, uit te voeren, uitvoering te monitoren en aanpassingen te maken als (gebrek aan) voortgang daar aanleiding toe geeft. Bovendien zijn er robuuste monitorings- en overlegmechanismen met deze uitvoerders, zodat ook vanuit het ministerie voortgang, prestaties en effect daarvan goed gevolgd en besproken kunnen worden.

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
Humanitaire ontmijning	10	10	10

Humanitaire Ontmijning (BZ-begroting)

- Ontmijning is een randvoorwaarde voor wederopbouw, economisch herstel en de terugkeer van ontheemden. Daarmee vormt ontmijning en belangrijk doel binnen de bredere Nederlandse steun aan Oekraïne. Sinds 2022 heeft Nederland circa 67 miljoen euro gecommitteerd voor ontmijning en capaciteitsversterking.
- Met aanvullende bijdragen van EUR 10 miljoen per jaar in de jaren 2027, 2028 en 2029 en daarna wordt verder geïnvesteerd in het vrijmaken van landbouwgrond, economische infrastructuur en woongebieden van explosieven. Daarbij wordt, op expliciet verzoek van Oekraïne zelf, steeds meer ingezet op versterking van Oekraïense capaciteit, zodat het land over de middelen en kennis beschikt om de enorme opgaven op dit terrein in de komende decennia zo goed mogelijk zelf aan te kunnen.
- Naast steun aan internationale ontmijningsngo's investeert Nederland via UNDP en het Oekraïense Center for Humanitarian Demining gericht in de capaciteit van de Oekraïense ontmijningsautoriteiten, zowel operationeel (materieel, uitrusting en training van ontmijners) als bestuurlijk (verbeteren van de ontmijningsarchitectuur, opzetten van een mechanisme voor kwaliteitscontrole, investeren in beter informatiemanagement en het beter op elkaar afstemmen van de werkzaamheden van betrokken overheidsorganisaties). Vanaf 2026 wordt voor het eerst een Oekraïense ontmijnings-ngo rechtstreeks gefinancierd.

Doelmatigheid & doeltreffendheid

- Recente beleidsanalyses laten zien dat humanitaire ontmijning in Oekraïne economisch doelmatig is, omdat de baten in termen van herstelde landbouwproductie, export, belastinginkomsten en wederopbouw substantieel zijn. Het effect hangt wel sterk af van goede coördinatie, datagedreven planning en het toepassen van internationale *best practices*.
- *Meerjarige* inzet op ontmijning is essentieel voor zowel doeltreffendheid als doelmatigheid. Ontmijning is een langdurig proces dat effectiever kan worden gepland en uitgevoerd als er duidelijkheid is over de continuïteit van financiering. Langjarige committering maakt het mogelijk om operaties op grotere schaal en met hogere impact uit te voeren, terwijl ontmijningsteams kunnen doorwerken zonder herhaaldelijke werving en training. Hierdoor blijven opstartkosten beperkt, personeel wordt behouden en schaalvoordelen worden benut, wat inefficiënte onderbrekingen van ontmijningsoperaties vermindert. Met de meerjarige budgettaire envelop is een meerjarige inzet op ontmijning mogelijk.

Monitoring en evaluatie

- Vorderingen op het gebied van ontmijning van Oekraïense autoriteiten en NGO's worden gemonitord via projectrapportages en kwaliteitscontrolemechanismen. Over de resultaten wordt verantwoording afgelegd via het BHOS jaarverslag. Goede coördinatie met andere donoren en internationale organisaties draagt bij aan doelmatigheid en vindt meerdere keren per jaar plaats. De resultaten en voortgang vormen een belangrijke basis voor besluitvorming over toekomstige aanvullende middelen en de verdere focus op capaciteitsversterking.

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
UPF en DGGF	60	38	38
EKV-faciliteit	8,5	5,5	5,5
Industrial Ramstein	10	-	-

Inzet voor de steun van de private sector in Oekraïne via het Nederlandse bedrijfsleven

- Gezien de enorme wederopbouwopgave in Oekraïne, is het ondersteunen van de private sector om een bijdrage te leveren aan de wederopbouwopgave een van de prioriteiten van de Oekraïense regering. Dit wordt onderschreven door de RDNA. De publieke sector kan de kritieke herstel- en wederopbouwopgave niet alleen dragen, noch financieel, noch qua kennis en kunde.
- Nederland zet zich in om Nederlandse bedrijven beter te positioneren voor deelname aan de wederopbouw in Oekraïne. De inzet richt zich op de sectoren energie, water- en havenontwikkeling, agrifood en gezondheid, waar de NL kennis en expertise aansluiten bij de prioriteiten van de Oekraïense overheid en waar NL een aantoonbare meerwaarde kan bieden.
- De ondersteuning is vraaggestuurd en heeft als doel Nederlandse bedrijven in staat te stellen een duurzame bijdrage te leveren aan het economisch herstel en de wederopbouw van Oekraïne, waarmee zowel de economische weerbaarheid van Oekraïne als het duurzame verdienvermogen van Nederland wordt versterkt.
- Nederland ondersteunt het Nederlandse bedrijfsleven door:
    - De toegang tot financiering te verbeteren via een nieuwe bijdrage aan de *Ukraine Partnership Facility* (UPF – zie hieronder), het verruimen van het reguliere handels- en financieringsinstrumentarium via b.v. Invest International en de exportkredietverzekering (ekv).
    - In 2027 zal een speciaal Oekraïne-luik onder het *Dutch Good Growth Fund* (DGGF) worden geopend. Dit verruimde luik onder het bestaande DGGF zal commercieel-haalbare investeringen en exporttransacties tussen Oekraïense en Nederlandse private partijen financieren. Het revolverende karakter van deze regeling draagt ertoe bij dat deze middelen na terugbetaling opnieuw ten behoeve van Oekraïne ingezet kunnen worden.
    - Het bieden van ondersteuning voor exporttransacties naar en investeringen in Oekraïne via de Oekraïne-faciliteit van de exportkredietverzekering (ekv). Het Nederlandse bedrijfsleven draagt zo bij aan herstel en wederopbouw. De faciliteit kende een omvang van EUR 60 miljoen. Onder de faciliteit zijn er tot nu toe voor EUR 79 miljoen aan polissen en dekkingstoezeggingen (voorlopers van polissen) verstrekt. Met de ophoging van EUR 19,5 miljoen wordt de faciliteit aangevuld tot EUR 86,5 miljoen. Hiermee kunnen tot ruim EUR 250 miljoen aan risico's worden afgedekt.
    - Het onderzoeken of via DRIVE Nederlandse deelname kan worden gefaciliteerd aan het door president Zelensky gelanceerde initiatief *Industrial Ramstein* (zie de Kamerbrief).
    - Nederlandse bedrijven beter te positioneren voor internationale financiering via samenwerking met internationale financiële instellingen en Team Europe-programma's.
    - Markttoegang en publiek-private samenwerking te bevorderen via handelsmissies, sectorplatforms, matchmaking en beleidsdialoog met de Oekraïense overheid en internationale partners.
    - Belemmeringen voor het Nederlandse bedrijfsleven te signaleren en weg te nemen, onder meer via de Business Advisory Council van het Ukraine Donor Platform en de publiek-private sectorplatforms.

Doelmatigheid & doeltreffendheid

Ukraine Partnership Facility

- De door Nederland opgerichte *Ukraine Partnership Facility* (UPF) is uitgegroeid tot een succesvol bilateraal instrument met als doel bij te dragen aan wederopbouw en economisch herstel door inzet van expertise van Nederlandse bedrijven in samenwerking met Oekraïense partnerorganisaties. Het is wenselijk het instrument meerjarig in te zetten. Hierdoor kan een continue stroom van projecten ontstaan. Dat bevordert de doelmatigheid van de faciliteit verder. De projecten zullen allemaal een publiek karakter hebben en voldoen aan de mede

door de Oekraïense overheid vastgestelde selectiecriteria. Daarmee dragen de projecten direct bij aan de door de Oekraïense overheid gestelde prioriteiten van wederopbouw en herstel.
- Afhankelijk van de ingediende projectvoorstellen zal het instrument bijdragen aan energievoorziening, reconstructie van economisch relevante infrastructuur, verbetering van kwaliteit en toegang tot zorg, verbeterde en verhoogde toegang tot drinkwatervoorzieningen, werkgelegenheid, niveau van kennis en expertise van Oekraïense inwoners, e.d.
- Er zijn inmiddels drie subsidierondes geweest, waarbij het instrument telkens werd verbeterd t.a.v. de effectiviteit en doelmatigheid, b.v. door betere beoordeling kostenefficiëntie, eis van co-financiering, en het SMART formuleren van het projectplan. In 2028 is een UPF-evaluatie voorzien.

Dutch Good Growth Fund
- De bijdrage aan het Dutch Good Growth Fund (DGGF) is doeltreffend, omdat dit instrument Nederlandse en Oekraïense bedrijven in staat stelt om investeringen in kapitaalgoederen en bedrijfsactiviteiten te kunnen realiseren. Met deze investeringen kunnen deze bedrijven hun productieproces uitbreiden, nieuwe activiteiten ontplooien en dragen daarmee bijdragen aan de versterking van de Oekraïense economie. Naast het stimuleren van deze economische activiteiten, richt DGGF zich ook op het overdragen van technologie en kennis en creëert het werkgelegenheid.
- DGGF is een doelmatig instrument omdat het in principe om terug te betalen leningen gaat. Dit zorgt ervoor dat de aanwending van DGGF hoofdzakelijk vanuit bedrijfseconomisch en commercieel haalbaar oogpunt zal plaatsvinden. De financiering via DGGF is nodig omdat deze gezien de hoge risico's door commerciële aanbieders niet wordt verstrekt – en daarmee is dit instrument additioneel aan de markt.
- Nederlands belang: een van de vereisten van DGGF is dat er een Nederlandse link moet zijn. Dit kunnen machines zijn die in Nederland worden aangeschaft, Nederlandse partners waarmee een JV wordt opgezet of anderszins.

Faciliteit voor exportkredietverzekering (ekv)
- De ekv-faciliteit voor Oekraïne loopt nu 3 jaar en is succesvol: er zijn nu tot EUR 80,6 mln aan transacties ondersteund. Ook is er sprake van een gevulde pijplijn. De tot nog toe ondersteunde transacties dragen vooral bij aan de energie- en voedselzekerheid van Oekraïne.
- Het kabinet verwacht dat de interesse in de faciliteit verder zal toenemen, zeker als de situatie in Oekraïne stabieler wordt. Door de verruiming van de faciliteit blijft het mogelijk om ekv af te geven op Oekraïne. Dit versterkt de positie van het Nederlandse bedrijfsleven in haar bijdrage bij het herstel en wederopbouw aan Oekraïne.
- Afgelopen jaren zijn er verschillende verbeteringen van de ekv-faciliteit doorgevoerd. Zo is in 2025 het dekkingspercentage opgehoogd naar 98% en komen nu ook defensietransacties in aanmerking voor dekking.
- Er is onder de ekv Oekraïne-faciliteit tot nu toe geen sprake van schade en betalingsachterstanden.

Industrial Ramstein - DRIVE
- De geplande bijdrage aan DRIVE (o.a. subsidies en garanties) in het kader van *Industrial Ramstein* zal de Nederlands-Oekraïens publiek-private samenwerking op herstel en wederopbouw verder intensiveren, met name op de export van kapitaalgoederen, die als gevolg van Russische aanvallen vervangen moeten worden.
- Ramstein is een Oekraïens initiatief, waarop er al samenwerking is met Duitsland via de Duitse ontwikkelingsbank KfW.
- Nederlands belang: een van de voorwaarden voor het Oekraïense bedrijfsleven of publieke instellingen om toegang te krijgen tot de financieringsstroom via DRIVE is dat bij een deel van de opdracht het Nederlandse bedrijfsleven wordt betrokken (minimaal 35% Nederlandse content). Een bijkomend voordeel is dat, gezien de huidige veiligheidssituatie, Nederlandse bedrijven niet in Oekraïne gevestigd hoeven te zijn om deel te nemen aan Ramstein om de Oekraïense wederopbouw te ondersteunen.

Monitoring en evaluatie

- De inzet wordt gemonitord aan de hand van de resultaten van de verschillende instrumenten, waaronder de UPF en het handels- en financieringsinstrumentarium, de deelname van Nederlandse bedrijven aan handelsmissies en internationale financieringsprogramma's, en de voortgang van publiek-private samenwerkingsinitiatieven. Op basis van deze resultaten worden de instrumenten en de inzet periodiek bijgesteld om de effectiviteit en doelmatigheid verder te vergroten.
- M&E: de via DGGF en DRIVE ontplooide activiteiten op Oekraïne, zullen via de reguliere DGGF- en "DRIVE-monitor and Evaluation" lopen. Zowel DGGF als DRIVE worden zoals bekend door Invest International uitgevoerd. Hiervoor zijn benodigde systemen en capaciteit beschikbaar.

Sociaal-maatschappelijke ontwikkeling en stabiliteit

Inleiding

- Voor de stabiliteit en veiligheid van Oekraïne is het een essentieel doel om een robuuste basis te leggen voor een inclusief en – na beëindiging van de staat van oorlog - geheel civiel bestuur waar burgers en bedrijven op kunnen vertrouwen. En om te werken aan een samenleving waarin mensen die de oorlog op uiteenlopende wijze doorkwamen, vreedzaam samen verder kunnen. Nederland zal daarom in de jaren 2027-2029 de inzet op sociaal-maatschappelijke ontwikkeling en stabiliteit zoals hieronder uitgesplist vormgeven.

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
Humanitair via o.m. UHF en ICRC	12	10	9
UNDP ontvoerde kinderen	1	1	1
Versterking lokaal bestuur en sociale zekerheid	9	12	13

Leniging humanitaire en sociale noden (via UHF, ICRC en UNDP)

- Humanitaire en sociale noden blijven onverminderd groot, met 10,8 miljoen mensen die humanitaire bijstand nodig hebben in 2026. Ook groeit het aantal mensen dat onder de armoedegrens leeft. Om deze noden te verlichten, continueert Nederland bijdragen om urgente noden te verlichten met noodhulp en door in te zetten op modernisering van het Oekraïense sociale vangnet. Dit doet Nederland via enkele kanalen en beleidsinstrumenten die complementair zijn. Streven is om in toenemende mate te werken via Oekraïense overheidsinstellingen in plaats van parallelle humanitaire kanalen. Zolang sprake is van directe noden blijft ook directe humanitaire inzet noodzakelijk. De complementaire kanalen zijn:
  - Het *Ukraine Humanitarian Fund* (UHF) gecoördineerd door UN OCHA, dat vooral lokale Oekraïense organisaties steunt die het beste zicht hebben op acute noden en deze op een effectieve manier kunnen verlichten.
  - Het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) dat eveneens urgente noden lenigt met name in direct door geweld getroffen zones en in een deel van de tijdelijk bezette gebieden. ICRC werkt bovendien aan het traceren van vermiste personen (waaronder ontvoerde Oekraïense kinderen), het identificeren van gesneuvelden en het herenigen van families. Dit werk zal nog vele jaren noodzakelijk blijven.
  - Om op termijn over te gaan van humanitaire hulp naar sociale zekerheid en ook naar re-integratie van mensen op de arbeidsmarkt wordt – als de situatie dit toestaat in toenemende mate - bijgedragen aan sociaal-maatschappelijke ontwikkeling en burger- en arbeidsparticipatie via een aanpak zoals die van het *Area-Based Recovery* programma van UNDP. Via dit programma zet Nederland in toenemende mate in op de transitie naar dienstverlening door decentrale Oekraïense instanties, opdat deze ondersteund en versterkt worden en deze verantwoordelijkheid op termijn zelfstandig kunnen blijven dragen. Deze transitie versterkt de absorptiecapaciteit en legitimiteit van lokale autoriteiten, zodat zij beter kunnen zorgen voor goede sociaaleconomische dienstverlening conform EU-standaarden.
- Nederland biedt daarnaast steun aan het versterken van de capaciteiten van civiele diensten om ontvoerde kinderen op te sporen en te ondersteunen. Deze steun wordt

verleend via UNDP (bijdrage EUR 1 miljoen per jaar), dat effectief en efficiënt weet samen te werken met de diverse betrokken Oekraïense instellingen.

Doelmatigheid en doeltreffendheid

- Kanalen en beleidsinstrumenten worden gekozen op grond van overwegingen met betrekking tot doelmatigheid en doeltreffendheid: het UHF en ICRC zijn gespecialiseerd in humanitaire hulpverlening aan de hand van strikte priorisering ten gunste van de zwaarst getroffen bevolking.
- De keuze om inmiddels ook noden te lenigen via het *Area-Based Recovery* programma hangt samen met de wens ook het Oekraïense systeem hiervoor te versterken. Over de komende paar jaar zullen fondsen voor leniging van noden in toenemende mate op deze wijze worden ingezet, opdat deze steun op termijn kan worden vervangen door eigen Oekraïense begrotingsmiddelen, die dan mogelijk nog aangevuld worden door algemene begrotingssteun door de Internationale Financiële Instellingen. De geselecteerde organisaties hebben het vermogen snel op te schalen, de geboden steun snel aan te passen als dat nodig is, en te zorgen voor de noodzakelijke onderlinge coördinatie en samenwerking met de autoriteiten. De Nederlandse financiering onder deze noemer wordt gekanaliseerd via internationale organisaties (in de vorm van bijdragen).

Monitoring en evaluatie

- In het kader van monitoring en evaluatie, voert Nederland regelmatig overleg met de uitvoerende partijen, een-op-een of met andere donoren samen. Tijdens veldbezoeken worden ook activiteiten die deze organisaties steunen bezocht. Deze internationale organisaties hebben gedegen capaciteit op het gebied van Monitoring, Evaluation and Learning (MEL) in huis om Nederland van gedegen informatie over deze beleidsinstrumenten te voorzien.

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
WHO en EUAM	7	9,5	9,5

Geestelijke en psycho-sociale zorg (MHPSS)

- Door de oorlog is er een hoge prevalentie van psychische aandoeningen in vaak ernstige en acute vorm (o.a. depressies, angsten, trauma's en agressie) en dit belemmert herstel en wederopbouw. Nederland heeft veel expertise op het gebied van geestelijke en psychosociale steun (MHPSS) in crises en ondersteunt urgente dienstverlening maar ook de ontwikkeling van een effectief stelsel van geestelijke zorg. Nederland stelt in 2027-2029 EUR 26 miljoen beschikbaar voor MHPSS.
- Dit gebeurt via de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) die samen met een aantal gespecialiseerde organisaties de Oekraïense autoriteiten ondersteunt bij de verwezenlijking van hun strategie om tot een nationaal, toegankelijk en op behoeftes ingericht systeem te komen. Dit systeem wordt gedragen door vele sectoren en ministeries en centrale en decentrale overheden, in samenwerking met niet-gouvernementele organisaties (al dan niet commercieel). De WHO is de verkozen partner voor Nederland gezien haar wereldwijde expertise bij zowel crisis hulpverlening als bij systeemversterking en normering, en omdat de organisatie al vele jaren, ook voor 2022, op dit vlak samenwerkte met Oekraïne. Deze steun wordt voor de komende jaren in meerjarige vorm verstrekt opdat ruimte wordt geboden ook voor elementen die een langere periode vergen.
- Nederland ondersteunt daarnaast, op verzoek van de Oekraïense autoriteiten en de EU Advisory Mission, de versterking en uitbreiding van psychosociale stafzorg voor civiele ordediensten. Door vier jaar oorlog ondermijnen werkgerelateerde psychische problemen de inzetbaarheid van personeel. Stafzorg volgens EU-standaarden is nodig om deze diensten goed te laten functioneren, ook in de overgang van oorlog naar civiel bestuur, wanneer bescherming van burgers en hun rechten centraal komt te staan. De stafzorg vermindert onder meer het risico op agressie richting burgers en huiselijk geweld. Nederlandse partners zijn onder andere de Nationale Politie en het ARQ Psychotraumacentrum. Er wordt samengewerkt met vier diensten van het Oekraïense ministerie van Binnenlandse Zaken (politie, gendarmerie, grenswacht en civiele noodhulp). Stafleden en middenmanagers worden getraind, (mobiele)

zorgeenheden worden opgezet en psychische noden worden beter herkenbaar en bespreekbaar gemaakt. Dit vraagt om een meerjarige aanpak en dus een meerjarige Nederlandse inzet.
- In aanvulling op de Nederlandse inzet op juridische gerechtigheid zal in de periode 2027-2029 ook een bijdrage worden geleverd aan het verwerken van grieven, het wegnemen van spanningen op gemeenschapsniveau en een bredere aanpak van *transitional justice* als randvoorwaarde voor duurzame vrede. Deze bredere aanpak richt zich op waarheidsvinding, herstelmaatregelen en hervormingen om ernstige schendingen te adresseren en herhaling te voorkomen. Daarbinnen wordt specifiek ingezet op praktische, lokaal verankerde vormen van waarheidsvinding, erkenning en (interim) herstel binnen gemeenschappen, met actieve betrokkenheid van slachtoffers en bijzondere aandacht voor vaak vergeten groepen, zoals mannelijke overlevenden van seksueel geweld, kinderen geboren uit dat geweld en LHBTIQ+-personen. Nederland kan deze inzet gedurende drie jaar financieren via een optopping van een bestaande subsidie aan een gespecialiseerde iNGO.
- Ook zal Nederland – naar verwachting via de EUAM – expertise helpen inzetten op het gebied van de overgang van militaire administratie (staat van beleg) naar civiel bestuur, waar het de aansturing van en controle over civiele ordediensten gaat. Deze steun zal zich concentreren op elementen die door de Europese Commissie nog niet voldoende worden geadresseerd in hun programmering en samenwerking in aanloop naar toetredingsonderhandelingen.

Doelmatigheid en doeltreffendheid
- Nederlandse steun over de afgelopen jaren heeft bijgedragen aan een resultaatgericht Oekraïens overheidsprogramma dat enerzijds urgente geestelijke en psychosociale zorg (MHPSS) biedt en faciliteert, waar deze door niet-overheidsactoren geboden wordt. Anderzijds richt het programma zich op de hervorming van het nog op Sovjetleest gestoelde geestelijke gezondheidsstelsel dat niet meer is toegespitst op aard en omvang van de nu levende problemen, noch op Europese richtlijnen mbt zorg en patiënten rechten. Bovendien draagt het programma zorg voor broodnodige kwalitatieve aansturing en coördinatie van de 12 ministeries met verantwoordelijkheden op het gebied van MHPSS, de vele internationale organisaties en (internationale en Oekraïense) niet-gouvernementele organisaties die iets doen op dit vlak. Nederlandse steun was op jaarbasis maar is zo ingericht dat de inspanningen van WHO en Oekraïense autoriteiten steeds voortgang konden vinden, ook toen door grote internationale bezuinigingen veel andere sten wegviel. Een aantal te behalen resultaten vergt langere termijn inzet, die nu beter kan worden ondersteund door een meerjarige bijdrage. Deze wordt verstrekt via de WHO dat is gespecialiseerd in systeemversterking en normering, advisering en technische assistentie maar ook in het werk op het kruisvlak van conflict en crisis en langere termijn-aanpak. WHO heeft bovendien in Oekraïne stevige relaties en track record opgebouwd. Dit is een betrouwbare, efficiënte en effectieve partner.
- Naast urgente zorg en systeembouw voor de algehele geestelijke zorg in Oekraïne (voorgaande punt), zet Nederland in op versterking van systemen voor beroeps-gebonden psychosociale stafzorg voor civiele ordediensten. Hiervoor is samenwerking nodig met het ministerie van Binnenlandse Zaken (MoIA) en de desbetreffende diensten, die daar onder vallen. De EUAM is opgericht voor ondersteuning en advisering aan dit ministerie en deze diensten en is hier daardoor goed voor gepositioneerd. Door te werken via een EU missie is bovendien een verband verzekerd met de voorbereidingen van OEK op EU toetredingsonderhandelingen. Tenslotte betekent deze kanalisering dat complementariteit is geborgd ten opzichte van verdere samenwerking met MoIA vanuit de Europese Commissie en andere EU-lidstaten. Ook de werkvorm – beleidsontwikkeling en training door een zuster politiedienst, NL Politie, gekoppeld aan inzet door het gespecialiseerde Nederlandse Psychotrauma kenniscentrum ARQ – draagt bij aan realiteitsgehalte en resultaatgerichtheid van de aanpak. Deze partijen hebben inmiddels een goede samenwerkingsrelatie opgebouwd met Oekraïense counterparts. Ook de inzet op dit element vergt een langere termijn aanpak, waarvoor nu een meerjarensamenwerking kan worden opgezet.
- Het derde element, gericht op het verwerken van onderlinge grieven tussen groepen mensen die de oorlog op uiteenlopende wijze doorstaan. Vergt een hoge mate van kennis en expertise. Nederland werkt hiervoor samen met een gespecialiseerde organisatie die kan bogen op veelvormige en langdurige ervaring, ook in Oekraïne.

Monitoring en evaluatie

- Nederland werkt samen met partners die een aantoonbaar succesvolle aanpak hebben op het gebied van MHPSS en het wegnemen van spanningen op gemeenschapsniveau, die gedegen monitoring en evaluatiemechanismen in hun organisatie ingebed hebben. De Nederlandse inzet zal door nauw contact tussen BZ, de partnerorganisaties, andere donoren en de Oekraïense overheid worden gemonitord en wanneer nodig worden bijgestuurd.

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
Vrouwenrechten	-	2	2

Vrouwenrechten en gender

- De langdurige oorlog in Oekraïne heeft aanzienlijke impact op gendergerelateerde aspecten in de Oekraïense maatschappij, bijvoorbeeld door conflict-gerelateerd seksueel geweld, specifieke veiligheidsrisico's en verschuiving in de verschillende rollen die mannen en vrouwen in de samenleving vervullen. Het vierde Nationaal Actieplan 1325 van Nederland vormt mede het beleidsmatige kader voor de Nederlandse inzet op vrouwenrechten en gendergelijkheid. Dit kabinet zet zich internationaal actief in voor vrouwenrechten en gendergelijkheid, conform het Coalitieakkoord en de Beleidsbrief Buitenlandse Zaken 2026. Deze inzet is stevig verankerd in het Nederlandse mensenrechtenbeleid.
- Nederland wil bijdragen aan het vergroten van maatschappelijke weerbaarheid en inclusieve wederopbouw van Oekraïne met betere bescherming tegen (seksueel en gendergerelateerd) geweld. Het doel is om de positie en participatie van vrouwen in Oekraïne te versterken, onder meer bij de besluitvorming over veiligheid, herstel en wederopbouw, en in de veiligheids- en justitiesector.
- Nederland heeft reeds de nodige ervaring met vrouwenrechten en gendergelijkheid in Oekraïne en zal op deze ervaring voortbouwen. Het Oekraïense Nationaal Action Plan 1325 en de regionale implementatie hiervan – beiden met Nederlandse steun tot stand gekomen - zijn belangrijke hulpmiddelen in het succesvol tegemoetkomen aan lokale noden en uitdagingen. De afgelopen jaren wordt onder andere het *Ukrainian Women's Fund* ondersteund. Daarnaast worden via het Mensenrechtenfonds vrouwenrechtenorganistaties in Oekraine gesteund op thema's van juridische bijstand, noodopvang tot weerbaarheid in de media.

Doeltreffendheid en doelmatigheid

- De inzet draagt niet alleen bij aan symptoombestrijding, maar richt zich door participatie juist op langdurige impact. Door te werken met partijen die gedegen ervaring en kennis hebben op lokaal niveau, wordt de inzet zo efficiënt mogelijk ingericht. Daarnaast is de inzet goed ingebed in bestaande strategieën, waardoor het aansluit op de lokale behoeften en noden en waardoor de impact en duurzaamheid van de resultaten worden versterkt. De inzet is doelmatig doordat wordt voortgebouwd op bestaande ervaring en kanalen, middelen geconcentreerd worden, overhead wordt beperkt en er een structureel systeem van monitoring en evaluatie is om efficiëntie te bewaken.

Monitoring en evaluatie

- Monitoring en evaluatie binnen de programma's zijn kernonderdeel van het werk van de partnerorganisaties. Hier zal in de keuze van implementatiepartner ook rekening mee worden gehouden. De ODA-activiteiten van het ministerie van Buitenlandse Zaken worden daarnaast systematisch geëvalueerd. Daarnaast wordt met andere donorlanden en organisaties en in samenspraak met de Oekraïense overheid gekeken hoe het programma zo doeltreffend mogelijk ingezet kan worden en zal waar nodig worden bijgestuurd.

Democratie en rechtsstaat en cultureel erfgoed (BZ-begroting)

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
Democratie en rechtsstaat	6	7	7

- Oekraïne heeft, ondanks de zeer zware omstandigheden, wezenlijke voortgang geboekt in het EU-uitbreidingsproces. Nederland hanteert hierbij een *strict, fair and engaged* benadering van het toetredingsproces. Dit beleid betekent dat Nederland Oekraïne actief wil steunen (*engaged*) op hun onomkeerbare pad naar EU-lidmaatschap om op die wijze ook te voldoen aan alle geldende criteria (*strict and fair*). Juist in het licht van de EU-toetreding van Oekraïne – waarbij de clusters 1, 2, 3 en 6 in de toetredingsonderhandelingen inmiddels zijn geopend – en het belang dat Nederland hecht aan het boeken van voortgang door Oekraïne is structurele, meerjarige inzet in samenwerking met andere internationale partners nodig om democratie, rechtsstaat en corruptiebestrijding duurzaam te versterken en de continuïteit van hervormingen te borgen.
- Nederland geeft hier invulling aan door zijn hervormingssteun aan Oekraïne te verbreden, verdiepen en bundelen. Naast de bestaande (technische) ondersteuning via het MATRA-programma en *government-to-government* samenwerking zet Nederland in op programma's die bijdragen aan de hervormingsagenda en het versterken van het maatschappelijk middenveld. Deze inzet wordt samengebracht in een nieuw meerjarig programma voor versterking van democratie en rechtsstaat op nationaal en lokaal niveau. Hiervoor wordt het bestaande budget voor democratie en rechtsstaat van EUR 3 miljoen in 2026 verhoogd naar EUR 6 miljoen in 2027 en EUR 7 miljoen in 2028 en 2029. Met dit budget zal Nederland doelgericht zowel hervormingsprogramma's van de Oekraïense overheid en activiteiten van het maatschappelijk middenveld ondersteunen, gericht op de prioritaire thema's democratie, rechtsstaat, goed bestuur, anticorruptie en onafhankelijke media.

Doeltreffendheid en doelmatigheid

- De inzet sluit direct aan op EU-toetredingsvereisten (democratie, rechtsstaat, goed bestuur, anticorruptie, onafhankelijke media) en op de geopende clusters 1, 2, 3 en 6. De inzet versterkt zowel de Oekraïense overheid (hervormingsprogramma's) als het maatschappelijk middenveld en de onafhankelijke media, waardoor structurele hervormingen meer kans hebben om te beklijven. Daarnaast bouwt de inzet voort op bestaande ervaring en partners met een goede track record. De inzet is tevens doelmatig, omdat de meerjarigheid een gerichte, langdurige inzet mogelijk maakt. Dit maakt de interventie effectiever en uiteindelijk ook kostenefficiënter.

Monitoring en evaluatie
- Deze inzet is gestoeld op al bestaande ervaring van Nederland op dit gebied en met partners met een goed track-record en ervaring in deze sectoren. Monitoring en evaluatie zal worden verricht via de reguliere rapportageverplichtingen, regulier overleg met de uitvoeringspartners en monitoring door de Ambassade Kyiv. Daarnaast wordt - samen met andere donorlanden en organisaties en in samenspraak met de Oekraïense overheid - gekeken hoe het programma zo doeltreffend mogelijk ingezet kan worden en zal waar nodig worden bijgestuurd.

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
Herstel cultureel erfgoed	1	1	1

Herstel van cultureel erfgoed
- Bescherming en restauratie van het door de oorlog zwaar getroffen cultureel erfgoed wordt urgenter naarmate de oorlog voortduurt. Steeds vaker weet Rusland het Oekraïens erfgoed gericht te raken met drones en raketaanvallen. Door deze gerichte aanvallen op de culturele identiteit van de Oekraïners beoogt Rusland de weerbaarheid van de bevolking in het hart te raken en te verzwakken. Met Nederlandse steun en steun van enkele andere internationale donoren, waaronder het VK en de Baltische staten, werkt Nederland aan bescherming en versterking van de Oekraïense identiteit en herstel van erfgoed.
- In 2026 ligt de nadruk van de Nederlandse inzet op evacuatiemateriaal, opslag en het wind- en waterdicht houden van beschadigde monumenten en de hoogstnoodzakelijke conservatie van de (vaak) doelbewust beschadigde kloosters, kerken, musea en theaters. Deze steun loopt via

de Cultural Emergency Response (CER), het Ukraine Cultural Heritage Fund (UCHF) en de Polytechnical University in Lviv en het Fine Arts Department in Kyiv.
- De Nederlandse inzet in de jaren 2027-2029 zal worden voortgezet via het Ukraine Cultural Heritage Fund met een bijdrage van EUR 1 miljoen per jaar.

Doeltreffendheid en doelmatigheid

De inzet op cultureel erfgoed draagt bij aan behoud en versterking van de Oekraïense identiteit en combineert acute noodmaatregelen (evacuatie, noodconservatie) met langetermijnopbouw van restauratie-capaciteit (training, ateliers) waardoor erfgoed ook in de toekomst beter beschermd is. Het budget wordt gericht ingezet via het Ukraine Cultural Heritage Fund (UCHF). Dit is een multidonor Trust Fund, dat financiële middelen en expertise coördineert voor het beschermen en restaureren van het door oorlogsgeweld getroffen cultureel erfgoed van Oekraïne. Het fonds dat gevestigd is in Brussel en gefaciliteerd wordt door de internationale cultureel erfgoedorganisatie ALIPH, werkt nauw samen met de Oekraïense overheid en niet-gouvernementele partnerorganisaties. Hiermee wordt gekozen voor partijen met bewezen expertise en voor activiteiten op basis van eerdere ervaring en goede resultaten.

Monitoring en evaluatie
- Monitoring en evaluatie zal worden verricht via de reguliere rapportageverplichtingen in committeringsovereenkomsten, alsmede monitoring door de Ambassade Kyiv.

Bijdrage via I&W-begroting aan water en spoor

Bedragen x EUR miljoen	**2027**	**2028**	**2029**
I&W	3	0	0

EU-twinning project t.a.v. spoorwegen
- Het EU Twinning-project heeft als doel het Oekraïense spoorwegsysteem om te vormen tot een modern, concurrerend en efficiënt vervoerssysteem, dat volledig kan worden geïntegreerd in het trans-Europees vervoersnetwerk (TEN-T) en met regelgeving voor het spoorvervoer die in overeenstemming is met het EU-Acquis. Efficiënte en goed functionerende spoorwegen zijn van vitaal belang de economische groei van Oekraïne. Implementatie van verschillende EU-kaders op het gebied van spoor moeten hier de basis voor vormen.
- Het twinning voorstel is met Spanje en Litouwen ingediend en inmiddels goedgekeurd door de Europese Commissie. Hierbij is er een verdeling gemaakt voor wat betreft de verschillende componenten van het twinning-programma (marktordening, veiligheid, en passagiersvervoer). Nederland zal de component marktordening coördineren. Dit twinning-project bouwt voort op een reeds bestaande samenwerking op het gebied van spoor tussen Nederland en Oekraïne. Concreet moet het project leiden tot:
    - voltooiing van het wettelijke kader voor de spoorhervorming;
    - opbouw van instituties met capaciteit voor regulering, waaronder op het gebied van infrastructuurbeheer met capaciteit voor regulering;
    - introductie van de voorwaarden voor openstelling van onder andere de markt voor spoorgoederenvervoer in Oekraïne; en
    - aanpassing van de bestuurlijke aansturing van het reizigersvervoer per spoor.
- Het programma omvat technische ondersteuning door IenW, ProRail, ILT, ACM en NS. Dit in de vorm van technische bijstand, webinars, trainingen tussen vakgenoten, workshops, technische toetsing en studiebezoeken. Er zal tot EUR 500.000 worden gereserveerd voor dit project binnen de gealloceerde middelen aan de begroting van Infrastructuur en Waterstaat.

Doeltreffendheid en doelmatigheid
- Door de verdeling van de verschillende twinning componenten tussen Nederland, Litouwen en Spanje wordt gezorgd dat er vanuit ieder partnerland gerichte expertise kan worden geleverd.

Daarnaast wordt er via dit twinning project voortgebouwd op bestaande samenwerking op het gebied van spoor tussen Nederland en Oekraïne.

Monitoring en evaluatie

- De monitoring van de voortgang en resultaten zal verlopen via de standaard mechanismen binnen het twinning instrument. Dit houdt in dat er een stuurgroep wordt gevormd met vertegenwoordigers van elke deelnemende partij en de Europese Commissie, die per kwartaal bij elkaar komen

Samenwerking in de watersector

- Oekraïne kent grote uitdagingen op watergebied als gevolg van de oorlog: water is vervuild, kritieke infrastructuur is beschadigd of vernietigd en de medewerkers zijn deels vertrokken.
- Nederland richt een Gezamenlijk Kennisplatform op, waarin de Nederlandse kennisinstituten, zoals Deltares en IHE-Delft, participeren. Dit platvorm is complementair aan het WaterWorX-programma (VEI). Kernpunten hierbij zijn: wederopbouw van waterinfrastructuur en integraal waterbeheer, met aandacht voor kennisuitwisseling, onderwijs en capaciteitsopbouw. Doel is een "enabling environment" voor bestuurlijke versterking, wederopbouw en naleving van het EU-acquis. Dit zal gebeuren middels onder meer trainingen over internationale aanbesteding, donorcoördinatie, grensoverschrijdende watersamenwerking en governance.
- Het platform draagt bij aan integrale wederopbouw van de waterinfrastructuur vanuit een "build back better"-benadering, met verbeterde watersystemen en impact op economie en publieke gezondheid. Daarbij wordt aangesloten bij EU-richtlijnen en de oproep van de Europese Commissie om het waterverbruik en -verlies in 2030 met 10% terug te dringen.
- Meerjarige inzet en duurzame financiering in de watersector zijn noodzakelijk voor effectieve wederopbouw, capaciteitsopbouw, ontwikkeling van een projectpipeline en het aantrekken van donoren. Het Gezamenlijk Kennisplatform biedt hiervoor een solide basis, benut bestaande afspraken en bewezen concepten, waardoor interventies snel en efficiënt kunnen worden ingericht en uitgevoerd, in afstemming met andere landen en de Europese Commissie.
- Er wordt EUR 6,5 miljoen toegekend aan het ministerie van IenW, dat de coördinatie en het opdrachtgeverschap vervult. De uitvoering loopt via het programma Partners voor Water van RVO, dat periodiek wordt geëvalueerd en zo nodig bijgestuurd.

Doeltreffendheid en doelmatigheid

- Het herstel van het waterbeheer en de waterinfrastructuur en de capaciteitsopbouw zijn belangrijke randvoorwaarden voor economisch herstel en verbeteren van de gezondheid.
- Deltares en IHE-Delft zijn beide gerenommeerde instituten met wereldwijd een uitstekende reputatie op waterbeheer en kennisoverdracht. I&W heeft langjarig goede ervaringen met deze organisaties in verschillende programma's.

Monitoring en evaluatie

- Het ministerie van I&W zal als coördinator en opdrachtgever optreden en gebruik maken van het bij RVO belegde programma Partners voor Water, waarbinnen veel ervaring is opgedaan met kennisuitwisseling met partnerlanden op het gebied van integraal waterbeheer. Gebruik zal worden gemaakt van de binnen Partners voor Water bestaande monitoring en evaluatie mechanismen.